

Tisztelet a filológiának

Mintaszerű filológiai teljesítmény Kátona Béla 11 éves könyve Krúdy Gyula pályakezdéséről, melyet az Akadémiai Kiadó az Irodalomtörténeti Füzetek sorozatában adott közre. Már ez az utóbbi tény is a mű tudományos rangját és elismerését jelzi. A „Krúdy Gyula pályakezdése”-ben a szerző közel két évtizedes, szenvedélyesen kitartó kutatómunkájának az eredményei testesülnek meg, a rendkívül szétszórt korai Krúdy-írássok felkutatásával, az íróra és környezetére vonatkozó legapróbb adatoknak is hihetetlen bőségben történt kinyomozásával.

Ez az adatgazdagság méltán kelt a recenzensben tiszteletet parancsoló, hirtelen bőségzavart. Mindemellét a kissé szelektálatlan, s főleg súlyozatlan adalékáramlás néhány kritikai észrevételre

is késztet. Természetesen nem arról van szó, hogy akár a legkisebb, lényegtelennek látszó ténynek is ne lenne meg a maga jelentősége a mindenkor teljességre törekvő, igazán tudományos kutatás szempontjából és fázisában. A feldolgozás eredményeként létrejött mű, jelen esetben Krúdy Gyula pályakezdésének fölvázolása azonban a kevésbé lényeges adatokkal túltelítettnek hat. (Pl. Krúdy érettségije napjának valószínűsítése, vagy annak a részletes bizonyítása, hogy Krúdyra debreceni újságírói időszakában nem Gáspár Imre, hanem Koncz Ákos volt a legnagyobb hatással.) Az effajta filológiai tények inkább jegyzetekbe, semmint a fő szövegbe kívánkoznának. Így nem kerülhettek volna egymás mellé, szinte egyenrangúan az író életművének fontos és valójában alig jellemző adatai.

Ezzel — Katona Béla vallott szándékával ellentétben — a filológia csaknem úrrá lett saját tárgya és célja fölött: eszközből kissé öncélúvá vált. Mindez persze a hasonló monográfiáknál általában fennálló veszély, melyet azonban Katona Béla bizvást elkerülhetett volna.

Másik általánosabb jellegű észrevételem a szerző ama elszórt megállapításairól van, amelyekből számomra úgy tűnik, mintha az ifjú Krúdyt a legmagasabb irodalmi ambíciók fűtötték volna, talán már eleve a majdani irodalomtörténeti helyére gondolva. Az igaz, hogy Krúdy Gyula mindenkor tisztában volt saját írói értékével és „soha nem akart más lenni, mint író”, de egész későbbi pályája, életvitele közismerten azt bizonyítja, hogy cseppet sem törődött az ún. irodalmi étellel, irányzatokkal és programokkal. — még a saját műveit sem gyűjtötte össze és őrizte meg. Írt a maga művészi elképzelése szerint, alighanem többet megélhetési kényszerből, mint kifejezetten irodalmi ambíciókból, s remekművek sorát alkotta meg. (Életművének terjedelméhez csak a Jókaié hasonlítható irodalmunkban.)

Krúdynak az írás olyan természetes, kizárólagos kifejezési formája volt, amely csak a legnagyobbak sajátja, a maguk művészi szuverenitásában. Írófejedelmi nagyvonalúsággal úgy bízta művei értékelését az utókorra, hogy az ítéletnek ő maga aligha látszott fontosságot tulajdonítani.

Nyilván nem Krúdy írói tudatosságát vitatom ezzel, de szerintem a korán megnyilvánult rendkívüli tehetsége éppen abban a magától értetődő természetességben mutatkozik meg, ahogyan az írás, az írói pálya egyszerűen, másra nem is gondolhatóan válik életelemmé. Ebben látom a magyarázatát — és nem valamiféle méricskélőn, programszerűen tudatos „készülődésben” — annak, hogy igen fiatalon olyan könnyedén ontotta írásait. Éppen Katona Béla fejti ki meggyőzően, hogy „... A líraiság és a keretes szerkesztésmód mellett a pályakezdet novelláinak több nyelvi

sajátossága, stílus eszköze is a későbbi Krúdyt sejteti már... A legmeglepőbb azonban, hogy bántó nyelvi botlások már a legkorábbi írásokban sem fordulnak elő. Szinte fölényes biztonsággal kezelte a nyelvet...” (106—107. old.)

A Krúdy személye körüli legenda-foszlátás — Katona Béla szigorúan tudományos, tényekre alapozott módszerével — a könyv egyik jelentős erénye. Más kérdés, hogy a szerző ebbeli buzgalmában néha túl látszik lőni a célon. Például, mikor az író korán kezdett kocsmázásait, „bohémiára” való hajlandóságát (enyhe rosszallással) *kizárólag* mások befolyásának tulajdonítja. „Ok (Kálnay László és Dálnoki Gaál Gyula — M. P.) kedveltették meg vele a kocsmázást, tőlük kapta az első leckéket az alkohol élvezetére... Bár az éjszakai lumpolások és főleg az alkohol sokat ártottak ifjú védencüknek, azonban tanácsaikkal, buzdításaikkal föltétlenül ösztönzőleg hatottak a pálya kezdetén álló diák írói kibontakozására.” (61. old.) Krúdy nyilván nem lehetett olyan lump krakéler, amilyenek a Tóbiás Áron-féle emlék- és anekdotagyűjtemény mutatja, — de filiszter erényeket kár sejtetni nála, még akkor is, ha sajátos életformájának számára élményt és hangulatot, művészi inspirációt jelentő voltát Katona Béla föltétlenül elismeri is.

A Krúdy egész későbbi pályáján végigvonuló ellentmondásoknak, eszmei tisztázatlanságoknak Katona Béla szerint és az ő szóhasználatával: származásának „kettőssége” (nemesi és plebejusi ágról) az oka. Am ennek bizonyításával a szerző adós maradt. Erre csak Krúdy egész pályájának monografikus feldolgozása adhat csak majd meggyőző választ.

Dicséretet érdemel a könyv arányos és világosan áttekinthető szerkezete. A Krúdynál oly meghatározó kisvárosélmény szükségessé tette Katona Béla számára a korabeli Nyíregyháza megrajzolását is. Ebből — sajnálatos módon — kimaradt az etnikum és településrend-

szer néhány sajátosan nyíregyházias jellegzetessége. (Tirpákok, bokortanyák, kettős életforma stb.) Ezek nélkül, általában a városi társadalom ábrázolása nélkül üresnek, emberek nélkülinek érzem a város bemutatását. Megkérdőjelezném továbbá a szatmári cserzővargák csak feltételesen bizonyított gazdagságát és ezzel kapcsolatban a diák Krúdy „polgári” környezetbe kerülését. (Ami a környezet műveltség szintbeli minőségi változását illeti. 42. old.)

A „Krúdy Gyula pályakezdése”-nek legjobb lapjai kétségkívül azok, amelyeken a szerző a korai Krúdy-írásokból általánosítva, kiemeli az olyan érzelmi-gondolati, szerkesztésbeli, stílus- és egyéb jellemzőket, amilyenek már a későbbi, nagy Krúdy-művek felé mutatnak. (A novellista Krúdy első lépései, Turgenyev jegyében.) Ahol az írói életmű kerül előtérbe a könyvben, a szerző Krúdyról való bámulatos tájékozottságának, művei részletes ismeretének-értésének eredményei, a megállapítások és következtetések valóságos kis esszébetéteit olvashatjuk. Katona Béla valójában

ezekkel a felszabadultabb elemzésekkel árnyalja hitelesebbre, mélyebbre és érzékletesebbre a fiatal Krúdyról alkotott képünket, noha az író életútja egyáltalán felderíthető részleteinek pontos tisztázásával is kiváló nyújtott, irodalomtörténetünk Krúdyval kapcsolatos régi adósságából jelentős részt törlesztve.

Ezt azért kell külön is hangsúlyoznom, mert — már a recenzió műfajából is szükségképpen adódó — kritikai megjegyzések, vagy egyes megítélésekben mutatkozó nézetkülönbségek semmiképpen sem homályosíthatják el a „Krúdy Gyula pályakezdése” alapvető értékeit. Utóbbiakhoz sorolnám még az író családja történetének, s különösen diákéveinek stílusban is oldottabb, szép megírását.

A könyvet pontos névmutató egészíti ki, de elkelt volna a szövegben említett korai Krúdy-írások címmutatója is, esetleg a névmutatóval kombinálva.

(Katona Béla: Krúdy Gyula pályakezdése. Bp., 1971. Akadémiai Kiadó.)

Merkovszky P...